

**ЗАЛУУ ГЭР БҮЛИЙГ ДЭМЖИХ ТӨРИЙН БОДЛОГЫН ТАЛААР
БУСАД ОРНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧНЫ АСУУДАЛ***/Харьцуулсан судалгаа/**П.Нарантуяа***ОРШИЛ**

Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Энх-Амгалангаас 2013 оны 5 дугаар сарын 17-ны өдрийн 10/3431 тоотойр Залуу гэр бүлийг дэмжих төрийн бодлогын талаар бусад орны зохицуулалт, эрх зүйн орчны асуудлаар судалгаа хийлгэхийг хүссэний дагуу дараах лавлагаа мэдээллийг бэлтгэв.

Зорилго нь: Залуу гэр бүлийг төрөөс дэмжихэд бусад орнууд ямар бодлого баримталж байгаа болон чиг хандлага, Монгол улсын төрөөс залуучуудын талаар баримтлах бодлогод анхаарах зарим асуудлын талаар мэдээлэл хүргэхэд оршино.

Дэлхийн хөгжлийн чиг хандлага эдийн засгийн хөгжлөө анхаарахын зэрэгцээ хүнрүүгээ чиглэсэн үйл ажиллагааг өргөн далайцтай явуулж байна. **Тогтвортой хөгжлийн анхаарлын төвд хүн байна.**

“Хүн ам бол аливаа үндэстний хамгийн чухал бөгөөд үнэтэй нөөц баялаг юм. Одоогийн хүн амын хэрэгцээг хангахдаа хойч үеийнхний хэрэгцээг хангах бололцоог алдагдуулахгүй байх ёстой” гэж 1994 оны Кайрын Хүн ам ба хөгжил бага хурлаас олон улсуудад гаргасан үйл ажиллагааны хөтөлбөр зарчимд тусгажээ¹²⁷

Хүн байгальтайгаа зохицон, эрүүл энх, үр бүтээлтэй амьдрах эрхтэй бөгөөд өнөөдөр хүний төлөөх сайн засаглалын үндсэн шинж нь: Засаглалын байгууллагууд өөрсдийн мэдэлд буй нөөцийг нийгмийн, түүний дотор өрх, хувь хүмүүсийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн дээд зэргийн үр ашигтайгаар зарцуулж чаддаг байх явдал гэж үзэж байна.

Улс орнууд залуу хойч үе, залуу гэр бүлд эрт үеэс анхаарч ирсэн бөгөөд өнөөдөр асуудлыг шийдэх гарц олохоор янз бүрийн аргуудыг хэрэглэн, шинэ шинэ санаа дэвшүүлж, зарим хөтөлбөр арга хэмжээ нь үр дүнд хүрч байгаа ба зарим нь ч үр ашгаа өгөхгүй байна.

Эдгээр ажлын хүрээнд хүүхдэд үзүүлэх халамж, төрөлтийн бодлогыг дэмжих, хөгшрөлтийн эсрэг арга хэмжээ, гэрлэлт, салалтын талаарх бодлого, амьдралын баталгаажих төвшин, бага орлоготой гэр бүлийг дэмжих, хөдөлмөр эрхлэлт ба гэр бүл, залуучуудын ажлын байр, оюутан гэр бүлд үзүүлэх тусламж зэрэг багтан үүнийг:

- а) хөдөлмөрийн харилцааны дэмжлэг,
- б) төрийн үйлчилгээний дэмжлэг гэсэн байдлаар зохицуулж байна.

Улс орнууд залуу гэр бүлд дэмжлэг үзүүлж байгааг зарим нэг улсаар үзүүлвэл:

1. АМЕРИКИЙН НЭГДСЭН УЛС***Гэрлэсэн хосуудад олгох Холбооны засгийн газрын тэтгэлэг***

Энэ нь гэр бүлийн нийгмийн халамжийг сайжруулахдаа тэтгэлэг олгох хөтөлбөрөөр дамжуулдаг. Гэрлэсэн хосуудын тэтгэмж нь хоол хүнс, эрүүл мэнд, санхүүгийн туслалцаа үзүүлэх зэрэг бэлэн мөнгөөр төлөгдөх хэлбэрээр хийгддэг. Тэтгэмжийн үндсэн зорилго нь эрүүл гэрлэлт болон гэр бүлийн харилцааг дэмждэг бөгөөд тэтгэлэг нь хэрэгжиж буй хөтөлбөрийн цар хүрээ болон шинж чанараас хамааран янз бүр байдаг.

¹²⁷ Хүн ам ба хөгжил Олон улсын бага хурлын үйл ажиллагааны хөтөлбөр /1994 он, 8 хуудас/.

Эрүүл гэрлэлтийг дэмжих болон эцгийн хариуцлагын тэтгэмж:

Эрүүл мэнд, үйлчилгээний газар болон гэр бүл, хүүхдийн асуудал эрхэлсэн байгууллага нь эрүүл гэрлэлтийг дэмжиж, эцгийн хариуцлагын тэтгэмжийн хөтөлбөрийг хариуцна. Нийгмийн аюулгүй байдлын хуулийн хүрээнд энэхүү хөтөлбөр нь зохицуулагдах ба гэрлэсэн хосууд нь гэрлэлтийн боловсролын үйлчилгээг хүссэн тохиолдолд авах боломжтой. Энэ хөтөлбөр нь эцэг эхийн үүрэг хариуцлагыг ухамсарлуулахад дэмжлэг үзүүлдэг.

Оюутанд олгох холбооны зээл

Энэхүү хөтөлбөрийн үндсэн зорилго нь: Хуримтлалтай болох боломжийг олгох, гэрлэсэн хүүхэдтэй хосуудыг цаашид суралцах боломжоор хангах явдал юм. Гэрлэсэн хосууд нь хувийн байгууллагуудаас зээл хүсэж явахын оронд шууд засгийн газраас зээл авахыг санал болгож байгаа. Тэтгэлгийн хөтөлбөрт АНУ-ын иргэн болон түүнтэй ижил эрх бүхий хувь хүн хамрагдаж болно. Уг иргэн нь сургуулийн гэрчилгээгээ үндэслэн хөтөлбөрт хамрагдана. Боловсролын газар болон Оюутанд санхүүгийн туслалцаа үзүүлэх байгууллагад уг хөтөлбөр нь хэрэгжих бөгөөд 1965 оны Дээд боловсролын хуулиар зохицуулагдана.

Түр хугацааны туслалцаа үзүүлэх

Эрүүл мэнд үйлчилгээний газар болон гэр бүл, хүүхдийн асуудал эрхэлсэн байгууллага нь түр хугацааны туслалцаа үзүүлэх хөтөлбөрийг хариуцна. Нийгмийн аюулгүй байдлын хуулийн хүрээнд энэхүү хөтөлбөр зохицуулагдана. Хөтөлбөрийн үндсэн зорилго нь: Тусламж дэмжлэг шаардлагатай байгаа гэрлэсэн хосуудад хүүхдээ асрахад нь туслалцаа үзүүлэх, боловсрол олгох болон ажилд ороход бэлтгэх зэрэг нь энэхүү хөтөлбөрт тусгагдсан. Энэхүү тэтгэлэг нь гэр бүлийн бүрэн бүтэн байдалд мөн дэмжлэг үзүүлдэг. Гэрлэсэн хосуудад Холбооны Засгийн газраас татварын түвшингээ бууруулах болон нийгмийн халамжинд хамрагдахыг санал болгож давуу байдлыг олгодог.

Гэрлэсэн хосуудад зориулсан сургуулийн тэтгэлэг

Хэдийгээр нийтлэг биш ч гэсэн зарим сургуульд шинээр гэрлэсэн оюутнуудад тэтгэлэг олгодог. Гэрлэсэн оюутны аль нэг нь цэргийн хүн байвал нийт улсын хэмжээнд ихэнх нь сургуулийн тэтгэлэгт хамрагдах боломжтой бөгөөд харин цэргийн хүн биш тохиолдолд зөвхөн тодорхой тооны дээд сургууль эсвэл коллежийн тэтгэлэгт хамрагдах боломжтой.

2. ИХ БРИТАНИ УЛС

Гэрлэсэн хосуудад жилд төлөх татварын хэмжээгээ 304-791. 5-н фаундаар бууруулах хөнгөлөлтийг олгодог. Энэ хөнгөлөлтөнд заавал гэрлэсэн байх, нөхөр буюу эхнэртэйгээ хамт амьдарч байх шаардлагыг хангасан тохиолдолд хамрагдана.

Хойд Европын орнууд нийтлэг хүртээмжтэй байдлыг чухалчилж байгаа бол Англид дунджаас дээш орлогын нөхцөлтэй тэтгэмжийн тогтолцоог баримталдаг. Франц улсын бодлого нь дундаж зарчмыг авч хэрэгжүүлдэг. Төрсөн хүүхдэд 18 нас хүртэл заавал мөнгөн тэтгэмжийг сар бүрийн хэрэгцээнд өгнө.

3. ФРАНЦ УЛС

Франц улс үндсэн хуульдаа: Төрөөс хувь хүний, гэр бүлийн хөгжих зайлшгүй нөхцлийг хангана, хүн бүр, эх нялхас, өндөр настан хөдөлмөрчдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эд зүйлсээр хангах, амралт, чөлөөт цагийг зохицуулах зэргийг баталгаажуулна. Эдийн засгийн нөхцлийн хувьд нас, биеийн болон оюуны чадамжаас шалтгаалан хөдөлмөр эрхлээгүй хэн ч амин хэрэгцээний мөнгөн тэтгэлгийг нийгмээс хүртэх эрхтэй гэж заажээ.¹²⁸

¹²⁸ V Бүгд Найрамдах Франц Улсын Үндсэн хууль /33 дахь хуудас удирдтгал/. УБ., 2005 он.

Европын орнуудын дундаас Франц улс гэр бүлийн талаарх бодлогоор дээгүүрт ордог. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний орлогын 3%-ийг гэр бүлийн бодлогодоо зарцуулснаар Герман, Австралитай адилхан түвшинд хүрсэн юм. Гэр бүлийн бодлогод Хойд Европын орнууд Дани, Швед, Финланд Люксембург 3.5%, Бельги, Англи, Ирланд, Нидерланд, зэрэг Өмнөд Европын улсууд 2.3-2.5 %-ийг, харин Испани 0.4%-ийг зарцуулж сүүлийн байранд ордог байна.

1990 оноос хойш гэр бүлийн бодлого нь Ажил - Гэр бүлийг хамтад нь уялдуулах ажилгүйдлийг шийдвэрлэх оролдлогыг хийж байна.

Франц улс нь 30 орчим төрлийн тэтгэмж олгодог. Үндсэн агуулгаар нь:

- Гэр бүлийг амьдралыг дэмжих, хамгаалах дэмжлэг
- Төрөлт болон хүүхэд өсгөх дэмжлэг хэмээн ангилдаг.

Тэтгэмжийн төрөл:

- Гэр бүлийн
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн
- Өрх толгойлсон эцэг, эхчүүдийн
- Хичээлийн шинэ жилийн
- Орон байрны
- Олон хүүхэдтэй гэр бүлийн
- Гэр бүлийг дэмжих
- 3 дахь хүүхдийн
- Бага насны хүүхдийн
- Хүүхэд үрчлэлтийн
- Бага насны хүүхэд асрамжлах амралтын
- Хүүхэд сувилах, асрамжийн
- Гэр бүлийн орчинд хүүхэд асрах гэсэн тэтгэмжүүд байна.

Амралтын тогтолцоо:

- Төрсны дараах
- Аавуудын
- Эцэг эхчүүдийн
- Хүүхэд сувилах гэсэн асралтуудыг тус тус олгодог.

Хөдөлмөрийн цагийг богиносгож хуульчилсан байдлаараа Европын орнуудад дээгүүр байр эзэлдэг. Хүүхэд асрах байгууллага цэцэрлэгээс илүүтэйгээр гэр бүлдээ өсгөхийг дэмжих хөтөлбөрт анхаарч байна. Ялангуяа 1985 онд баталж 1986 онд дахин шинэчилсэн цалинтай хүүхдээ өсгөх амралтын тогтолцоо, 1986 онд хэрэгжсэн гэр бүл доторх хүүхдээ өсгөх тэтгэмжийн тогтолцоо, 1991 оноос Хүүхэд асрагчдыг дэмжих тогтолцоог хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Гэр бүл доторх Хүүхэд өсгөх тэтгэмжийн тогтолцоо нь гэр бүлд хөлсөөр ажиллаж буй хүүхэд асрагчын цалингийн тогтмол зардлыг шийдвэрлэхийн тулд бэлэн мөнгөөр дэмжлэг үзүүлэх тогтолцоо юм. Энэ мэтчилэн хүүхэд өсгөх тогтолцооний өөрчлөлт нь “Эцэг эхчүүдийн сонголтын эрхийг сайжруулах” “Хүүхэд өсгөж бойжуулах үйлчилгээ түүний төрөл хэлбэр”- ийг дэмжихээс гадна жендерийн талаас давхар эмэгтэйчүүдийн хүүхэд өсгөх үүргийг сэргээж буй асуудал юм. Цалинтай хүүхэд өсгөх амралт нь хөдөлмөрийн зах зээлийг сулруулж эмэгтэйчүүд энэхүү сонголтыг хийснээр 1997 оны сүүлээр энэхүү тэтгэмж авсан эмэгтэйчүүдийн тоо 500 мянгад хүрсэн. Ялангуяа 3- аас доош насны хүүхэдтэй ээжүүдийн эдийн засгийн оролцоо 1992 онд 69% байсан бол 1997 онд 53% болтол эрчимтэй буурсан нь харагддаг.

Төрөлтэй холбоотой бодлого, Хөдөлмөрийн харилцааны бодлого, Төрийн үйлчилгээний бодлого /цэцэрлэг, ясли/ 3 наснаас доош хүүхдийг асардаг ясли цэцэрлэг нь төрийн гэр бүлийн санд харьяалагдана.

3 дахь хүүхдийг дэмжих, Эх хүүхдийг дэмжих, Хүүхэд үрчлэлтийн /Үрчилж авсан болон үрчилж авахаар тогтсон хүүхэдтэй тохиолдолд 1710 евро олгодог/ гэсэн бодлогуудтай.

Хүснэгт 1. Хүүхэд өсгөх тэтгэмжийн нөхцөл болон орлогын хэмжээ

(2007 байдлаар, евро)

Гэр бүлдэх хүүхдийн тоо (төрсөн болон жирэмсэн үе)	Эцэг эхийн аль нэг нь ажил эрхлэдэг өрхийн орлого	Өрх толгойлсон болон Эцэг эх нь хоёул ажил эрхлэдэг өрхийн орлого
1 хүүхэд	25.430	33.606
2 хүүхэд	35.260	38.692
3 хүүхэд	36.619	44.795
4 дээш хүүхэд тус бүрт	6.103	6.103

Бага орлоготой залуу гэр бүлийг дэмжих үндсэн 2 чиглэл байна. Энэ нь нийтлэг дэмжлэг, татварын дэмжлэгээр хэрэгжинэ. Нийтлэг дэмжлэгт амьжиргааны боломжгүй, орлогогүй хүмүүст төрөл бүрийн мөнгөн тэтгэмж олгох, амьдралын үндсэн хэрэгцээг хангаж баталгаа гаргахад чиглэдэг байна.

Эрүүл гэр бүлийг дэмжих хууль 2005 оноос үндсэндээ хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд гэр бүлийг дэмжих төв 2004 онд 6, 2005 онд 15, 2006 онд 50, 2008 оны сүүлчээр 80 болж нэмэгдсэн байна. Энэ төв олон үйл ажиллагаа явуулдаг бөгөөд шинэ гэр бүлд чиглэсэн эрүүл гэр бүл байх үйл ажиллагааг тодорхой хөтөлбөрөөр явуулдаг.

4. ШВЕД УЛС

Швед улс нь хүн амын төрөлт болон хүүхдийн халамжийн чиглэлд эртнээс анхаарч гэр бүлийн бодлогыг хэрэгжүүлж иржээ. 1930 оноос эхлэсэн “хүн амын хямрал” болон төрөлт буурах үзэгдлийн эсрэг эрчимтэй арга хэмжээ авч гэр бүлийн бодлогын хөгжил эхэлсэн. “Нийгмийн алсын хараатай бодлого”- ыг амжилттай хэрэгжүүлж гэр бүлийн халамжинд хөрөнгө оруулалт хийх “Ардчилсан” хүн амын төлөвлөлт, бодлогыг явуулсны үр дүнд хувь хүн болон эмэгтэйчүүд цаашлаад нийгмээрээ гэр бүлийн аж байдалд илүү анхаарал хандуулдаг улс болсон байна. Шведийн гэр бүлийн бодлогын бусад улсаас ялгарах нэг онцлог нь засгийн газрын оролцоо маш идэвхтэй байдаг явдал юм байна. Хүүхэдтэй гэр бүл болон хүүхэдгүй боловч 28-аас доош насны залуу гэр бүлд орон байрны тэтгэмж /housing allwance/ олгодог. Орон байрны тэтгэмжийн хэмжээ нь орон сууцны хэмжээ, оршин суух зардал, орлого зэргээс хамааран тус тусдаа өөр ондоо тогтоогддог, хүүхэдтэй гэр бүлийн хувьд орлогоо дагаад ялгаатай байдаг байна.

1. Мөнгө санхүүгийн дэмжих бодлого

- Хүүхдийн тэтгэмж
Хүүхдийн асрамжын зардалд бодитой туслах зорилгоо бэлэн мөнгө олгодог. Хүүхдийн тэтгэмжийн хуульд зааснаар 16 хүртэлх насны хүүхэдтэй бүх гэр бүлд хэрэв хүүхэд нь суралцаж байвал 20 нас хүртэл, хөгжлийн бэрхшээлтэй тусгай сургуульд явдаг бол 23 нас хүртэл нь олгодог.
- Жирэмсний тэтгэмж
- Төрсний дараах тэтгэмж
- Түр хугацаагаар эцэг эхүүдэд олгох мөнгө

2. Амралтын тогтолцоо

Швед улс 1974 оноос хэрэгжүүлсээр ирсэн эцэг эхчүүдийн амралтын тогтолцоондоо шинэчлэл хийж явсаар одоогоор дэлхийд амралтын хугацаа болон мөнгөн тэтгэмжийн хэмжээгээр дэлхийд тэргүүлж байдаг. 2002 оны байдлаар эцэг эхчүүдийн амралтын хугацаа нь 18 сар үүнээс 12 сард нь цалингийн 80%, үлдсэн 3 сард нь тогтмол мөнгө, мөн 3 сард цалингүй чөлөө олгодог.

Шведийн эцэг эхчүүдийн амралт нь доорх 3 онцлогтой. Эцэг эхийн эрх тэгш үүрэг хариуцлагыг дэмжиж, хамтдаа хөдөлмөрлөж хамтдаа үр хүүхдээ өсгөж эрх тэгш хариуцлага, эрх үүргийг онцолдог.

Амралтын хугацаа хангалттай, цалин өндөр учраас хөдөлмөрийн баталгаатайгаар үр хүүхэд төрүүлэх, өсгөх боломжтой. Амралтын мөнгийг өмнөх орлогын хэмжээтэй адилаар тогтоодог тул эмэгтэйчүүд төрөхийн өмнө ажлын байрыг хайх нь тэдний гол зорилт болдог.

Амралтын тогтолцоо нь уян хатан учир хүүхдээ 8 нас хүртэл амралтыг хэдийд ч авч болох төдийгүй өдрөөр болон цагийн хэлбэрээр ч ашиглаж болдог.

Аавуудын амралтын тогтолцоо

Аавуудын амралт нь “Эцэг эхийн тэгш үүрэг”- гийг хангахад чиглэсэнээрээ онцлогтой. Бусад орнуудтай харьцуулахад аавуудын амралтын ашиглалт 80% буюу түүнээс дээш байгаа нь өндөр үзүүлэлт юм. Гэвч хүүхэд төрсний дараа урт хугацааны амралтаас илүүтэй богино хугацаатай амралтыг ашигладаг.

Цэцэрлэг яслийн үйлчилгээ

Хүүхдийн асрамж халамжид чиглэсэн үндсэн хоёр зорилтыг дэвшүүлж хөгжүүлж ирсэн.

1-рт хүүхдийн хөгжил ба боловсролыг дэмжиж, амьдралд бэлтгэх эхлэлийг тавихад засгийн газраас дэмждэг.

2-рт: эцэг эхчүүдийн ажил албыг хүүхдийн асрамжинд хандуулж өөрчлөхийг нийгмийн бодлогоор дэмждэг, хүүхдийн асрамжийн бодлого олон нийтэд үйлчлэх үйлчилгээ нь 1-12 насны хүүхдэд чиглэгдэж байна. Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийг цэцэрлэгт хамруулж, сургуулийн насны хүүхдэд хичээлээс гадуурх цагт асрамжийн үйлчилгээг авах боломжтой байдаг.

Боловсролын хуулинд асрамжийн үйлчилгээний цэцэрлэг /pre-schools/ гэр бүлийн төв /family daycare facilities/ нээлттэй цэцэрлэг /open pre-schools/ тоглоомын төв /leisure-time centres/ зэрэг үйлчилгээг тусгасан байдаг.

Эцэг эхчүүдийн даатгал

Эцэг эхчүүдэд зориулсан даатгалын үйлчилгээнд жирэмслэлт, төрөлт, хүүхэд асрамжийн үйл явцтай холбоотой эцэг эхчүүдийн эрх үүргийг нийгмийн зүгээс дэмжихэд чиглэдэг. 1974 оноос Эцэг эхчүүдийн даатгалын хуулийг хэрэгжүүлж өмнөх эхчүүдийн амралтыг эцэг эхчүүдийн амралт болгон өөрчилсөн байдаг.

5. ОРОСЫН ХОЛБООНЫ УЛС

Оросын холбооны улс нь Залуучуудын талаар зорилтот тусгай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж дуусаад ахин үргэлжлүүлэх асуудлыг 2010.10.17-нд дэвшүүлж 2011.02.08-наас хэрэгжүүлж эхлээд байна. Үүний өмнөх хөтөлбөр амжилттай хэрэгжсэн бөгөөд 8 жилийн хугацаанд 130.000 мянган залуу гэр бүл шинэ байрны эзэмшигчид болж байрны нөхцлөө мэдэгдэхүйц сайжруулж чадсан байна.

“Залуу гэр бүл шинэ хөтөлбөр” нь энэ удаа шинэ зорилт, шинэ төлөвлөгөөг дэвшүүлэн тавьж 170.000 мянган залуу хосыг орон сууцаар хангахаар төлөвлөжээ. Гэхдээ байрны дараалал нэмэгдэн хүндрэл үүсэж байгаа ба байр худалдан авахад биш, байр барихад анхаарал чиглэгдэж байгаад Оросууд болгоомжтой хандаж байгаа юм байна.

Урьд хөтөлбөртэй адил гэр бүлийн нэг хүнд 15 кв.м -ээс бага, /их биш/ эцэг эхийн нас 35-аас доош настай гэр бүлд улсаас дэмжлэг үзүүлэх ба 2012 оны 1-дүгээр сараас эхлэн 2015 он дуустал зөвхөн анхны байр худалдаж авах болон хувь нийлүүлж байшин барихад нь дэмжлэг үзүүлэхээр программдаа тусгажээ.

Гэхдээ холбооны хөтөлбөр нь урьд хэрэглэж байсан ипотекийн зээлийн төлбөрийн гэрчилгээг аль ч шатанд, ашиглах боломж байсан бол одоо тийм боломжгүй. Учир нь “Залуу гэр бүл 2015 хөтөлбөр” нь

- зээлийн өр төлөхөд чиглэгдээгүй,
- дэмжлэгт зориулсан хөрөнгийг 2 дахь байр авахад зарцуулахгүй,
- дэмжлэгийн хэмжээ худалдан авч байгаа байрны 30%-иас хэтрэхгүй байхаар зохицуулагдсан.

Дэмжлэг авахад өрхийн орлого:

2 ам бүлтэй бол 21621 мянган,

3 ам бүлтэй бол 32510 мянган,

4 ам бүлтэй бол 43350 мянган рублээс тус тус багагүй байх, хэмжээ нь ам бүлийн тооноос бүрэн хамааралтай. Жишээ нь: 2 ам бүлтэй бол 600.000 мянган, 3 ам бүлтэй бол 800.000 мянган, 4 ам бүлтэй бол 1 сая рублийн дэмжлэгийг тус тус төрөөс үзүүлдэг ба олон хүүхэдтэй бол хөнгөлөлт үзүүлдэг

6. БҮГД НАЙРАМДАХ ХЯТАД АРД УЛС

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс нь хүн амын бодлогод маш их анхаарлаа хандуулж ирсэн. Залуучуудыг эрт гэрлэх олон хүүхэдтэй болохыг хуулиар нарийвчлан зохицуулж байна.

Хятад улсын “Ургийн тухай хууль”-ийн 6 дугаар зүйлд: Ураглах нас, эрэгтэй бүхий л хорин хоёр наснаас өмнө ураглаж болохгүй Эмэгтэй бүхий л хорин наснаас өмнө ураглаж болохгүй. Орой ураглаж, орой үр хүүхэд авахыг урамшуулан зоригжуулах хэрэгтэй гэжээ. Мөн хуулийн гэр бүлийн харьцаа бүлгийн 16 дугаар зүйлд: эр эм хоёулаа цөм төлөвлөгөөтэйгээр хүүхэд авахыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй гэж заажээ.¹²⁹

Оюутнуудыг гэр бүл болохыг хориглодог. Хятад улс нь хүн амын өсөлтөө хязгаарлан нэг хүүхэд гэсэн бодлого баримталдаг учир залуучуудын гэрлэлт их орой байдаг. Харин үндэстэн, цөөнхийн асуудалд зөөлөн ханддаг ба 2 хүүхэдтэй байхыг зөвшөөрдөг. Хүүхдийн тоог нарийн баримталж хууль зөрчвөл хатуу хариуцлага тооцдог, мөнгөн торгууль төлдөг байна. 1 хүүхэд 5 юаныг сар тутам авдаг.

¹²⁹ БНХАУ-ын иргэний хууль, түүнд холбогдох хуулиудын эмхтгэл. УБ., 2010 он.

7. ДЭЛХИЙН ЗАРИМ УЛСУУДАД:

Залуу гэр бүлийг дэмжих хүрээнд төрөөс гэрлэлтэнд бэлтгэх, гэр бүлийн боловсролд онцгой анхаарч олон хөтөлбөр хэрэгжүүлж байна.

Гэрлэлтэнд бэлтгэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ирсэн гол улс бол АНУ юм. Оклохама, Флорида, Минесотта зэрэг мужуудад гэрлэлтэнд бэлтгэх сургалтанд хамрагдсан хүмүүсийг дэмжих хууль боловсруулжээ.

Ихэнх мужид гэрлэх гэж байгаа хосууд мужийн захиргаанаас тогтоосон 8-12 цагийн сургалтанд хамрагдсанаар гэрлэлтийн баталгааны зардлаас чөлөөлөгддөг байна.¹³⁰

Солонгос, ХБНГУ, Япон, Баруун Европд энэ боловсролыг сургуулийн боловсролоор дамжуулан хэрэгжүүлж байгаа төдийгүй олон хөтөлбөр хэрэгжүүлж байна. Мөн зарим улс оронд сүм хийдийн цугларалтаар дамжуулан хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тодорхой мэдлэг олгодог байна.¹³¹

Дээрх судалгаатай холбоотой Монгол улсаас залуу гэр бүлийг дэмжих талаар авч буй арга хэмжээ, гарч байгаа үр дүнгийн талаар товч дурьдахад: Монгол Улсын төрөөс Хүн амын талаар баримтлах бодлогодоо гэр бүлийн хөгжлийг хангах талаар “Гэр бүл эдийн засгийн талаар бие даан хөгжих чадавхаа дээшлүүлэх, өмч хөрөнгөө өсгөн арвижуулах талаар шударга санаачлага гаргах үйл ажиллагаанд нь төрөөс дэмжлэг үзүүлнэ” гэж тусгасан.

Гэтэл өнөөдөр залуу гэр бүлд амины орон сууц барих, газар тариалан, бизнес эрхэлхэд зориулан жижиг зээл олгох, залуу эцэг, эхийг дэмжин туслах эдийн засаг, эрх зүйн орчин бүрдээгүй байгаа нь бие даан амьдрах, төлөвших үйл явцад хүндрэл учруулж байна. Монгол улсад залуу гэр бүлд тулгамдаж буй бэрхшээлүүдийг 2010 онд судалсан гэр бүлийн хөгжил судалгаагаар авч үзэхэд: судалгаанд оролцогчдоос байр орон сууцгүй (34.2 хувь), эдийн засгийн чадамж мөнгө санхүүгийн хувьд чадамжгүй 44.9 хувь, ажил олдохгүй 5 хувь гэж хариулжээ.

Залуучуудын хөдөлмөр эрхэлэлтийг дэмжин тогтвортой ажлын байраар хангаснаар өрхийн орлого амжиргаа дээшлүүлж ахуй нөхцлөө сайжруулах, гэр орноо төвхнүүлэх, зэрэг олон асуудлаа дээшлүүлэх чадавхтай болно.

Гэр бүлийн хосуудын нас 30 хүрээгүй, хамтын амьдрал нь 5 жилээс хэтрээгүй, хоёулаа анхны удаа гэрлэсэн гэр бүлийг залуу гэр бүл гэж судлаачид тодорхойлсон байна.¹³²

Монгол улсад 2006 оноос гэрлэлтийн тоо эрс нэмэгдэж, харин 2010 оноос эргээд буурчээ. 2006-2007 он хоорондын гэр бүл бололтын тооны өсөлт нь яг энэ үеэс шинээр төрсөн хүүхдийн мөнгөн тусламж өгч эхэлсэн, дээр нь 2008 оноос шинээр гэр бүл бологсдод тэтгэмж олгож, харин 2010 оноос энэ тусламж, тэтгэмжүүдийг олгохоо больсноос гэр бүл бололтын тоо эрс буурсан.

Харин гэр бүл цуцлалтын тоо 2009-2010 онд эрс нэмэгдсэн нь /зарим залуучуудын мөнгөн тусламж авах зорилготой тохиролцооны гэр бүлээ эргээд цуцалсан байж болох талтай¹³³ /

¹³⁰ Америкийн NVER-гэр бүлийн амьдрал болосролын газрын сургалтын хөтөлбөр, 2009.

¹³¹ Па:Ми Гён Хосуудыг гэрлэлтэнд бэлтгэх хөтөлбөр 1997 он х29, Ким Ми Гёны гэрлэхээс өмнөх зөвлөлгөө өгөх хөтөлбөр 2005, 35 х.

¹³² Т.Бүрэнжаргал.гэр бүлийн социологи. УБ., 2005 он.

¹³³ Хүн ам орон сууцны 2010 оны улсын тооллого, сэдэвчилсэн судалгаа, 28 х.

төрөөс авч явуулж байгаа арга хэмжээг маш нарийн судалгааны үндсэн дээр биелэх үр дүнд хүрсэн, дахин үргэлжлүүлэн удаан хугацаанд тогтвортой хэрэгжүүлэх боломжыг урьдчилан харах, нарийвчлан үзэх хэрэгтэйг дээрх судалгаа харуулж байна.

Судалгааны явцаас харахад Монгол улсад гэр бүлийн бүтцэд гэрээт болон хамтран амьдарч байгаа гэр бүл, улс дамнасан гэр бүл, ижил хүйстэн гэр бүл зэрэг шинэ хэв маяг бий болсон байна. Оюутан гэр бүл, хөгжлийн бэрхшээлтэй залуу гэр бүл, бага орлоготой, орон байргүй, ажилгүй залуу гэр бүлд тусгайлсан бодлого байхгүй, залуу гэр бүл олноор гадаадад амьдарч бөгөөд тэдэнд эх орны хишгээс хувь хүртэх бололцоо шийдвэрлэгдээгүй байна.

Иймээс эдгээр асуудлуудын хүрээнд Гэр бүлийн хуульд байгаа ойлголт, агуулга хамрах хүрээг өргөжүүлэх, гэр бүлийн харилцааг зохицуулж байгаа Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомжуудад эрдэмтэд судлаачдаас дэвшүүлж байгаа асуудлуудыг тусгах шаардлага зүй ёсоор гарч байна.

Залуу гэр бүлд туслах, тэдний хамтын амьдралыг баталгаатай болгох, гэр бүл салалт түүнтэй холбоотой гарч байгаа сөрөг үзэгдлүүдийг багасгахад судалгааны байгууллагуудын гаргасан судалгаа зөвлөмж, залуучуудын байгууллагаас дэвшүүлж байгаа асуудал, эрдэмтэд судлаачдын дүгнэлт, бусад орнуудын туршлага, төрийн бус байгууллагуудаас төр засагт хүргэж байгаа саналуудыг нэгтгэн зөв зүйтэй арга хэмжээг цаг алдахгүй авах шаардлагатай нь судалгааны явцад харагдаж байна.

2010-2040 он хүртэлх хүн ам зүйн бодлого статистик судалгааны явцаас харахад тэтгэврийн насны хүн 2010 онд хүн амын 7 хувийг эзэлж байсан бол 2020 онд 10 хувь, 2040 онд 20 хувь болон өсөж, хүн амын 20 хувь нь 30 жилийн дараа өндөр настан байх урьдчилсан дүн гарсан нь¹³⁴ залуу гэр бүлийн асуудлыг урьдчилан төлөвлөж эртнээс зохицуулах нь иргэдийг ядууралд өртүүлэхгүй байх, дундаж амьдралтай иргэдийн тоог нэмэгдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм. цаашид өндөр настны нийгмийн халамж, үйлчилгээний ачааллыг эртнээс зохицуулах, бодлогын цогц арга хэмжээ авах шаардлагатай нийцэхээр байгаа юм.

Залуу гэр бүлийн талаар Засгийн газар холбогдох яамдаас зохион байгуулж байгаа зарим ажил үр дүнд хүрч байгаа ч зарим асуудлууд орхигдсон, цогц байдлаар шийдээгүй, судалгаан дээр үндэслээгүй хийснээс үр дүнд хүрч чадахгүй байгааг анхаарч дараах асуудлуудыг эдийн засгийн нарийн тооцоо, судалгаан дээр үндэслэн хийж болохыг олон удаагийн хурал семинар, хэлэлцүүлэг, зөвлөгөөнөөр энэ талаар дагнан ажилладаг олон улсын байгууллага, төрийн бус байгууллага, гэр бүл судлаачдаас гаргасан судалгаа зөвлөмжинд дурьдсан байна.

Үүнд:

1. Оюун санааны хүрээнд зохион байгуулах гэрлэлтийн өмнөх сургалтууд.

- Гэр бүл болох гэж байгаа залуучуудад зөвлөгөө өгдөг төвүүдийн тоог нэмэгдүүлэх,
- Ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах анги, Бүх төрлийн сургуулийн программд гэр бүл, ёс суртахууны хүмүүжил олгох сургалт заавал оруулах, цагийг нэмэгдүүлэх,
- Гэр бүл болохын өмнө тодорхой цагийн сургалтанд хамруулж хот, аймаг, сум, дүүргээс зохион байгуулж гэрлэлтийн баталгааг олгодог болох ,

¹³⁴ Үндэсний статистикийн хороо монгол улсын хүн амын хэтийн тооцоо..УБ., 2008 он.

2. Эдийн засгийн хүрээнд: Хүүхдэд өгөх мөнгөний дүн

- Ажлын байраар хангах
- Оюутны цагийн хөдөлмөр
- Гэр бүлтэй оюутны тэтгэлэг
- Хүнсний зүйл худалдан авах хөнгөлөлт
- Оюутан болон залуу гэр бүлийн хороолол
- Байртай болохын өмнөх түрээсийн байр, хотхон

3. Нийгмийн халамж үйлчилгээний хүрээнд:

- Шинээр гэр бүл бологсдод өгөх мөнгөн урамшуулал /5-аас дээш жил амьдарсан гэр бүл/
- Байр худалдан авахад үзүүлэх хөнгөлөлтүүд,
- Татварын хөнгөлөлт
- Ясли цэцэрлэгийн тоог нэмэх, хүүхэд харах цагийг уртасгах, ээлжийн цэцэрлэг ажиллуулах гэх мэт

Дүгнэлт

Залуу гэр бүлийн асуудлыг гадаадын зарим улсын Төр засгаас хэрхэн зохицуулж хууль, дүрэмдээ тусгаж байгаа талаар мэдээлэл цуглууллаа.

Залуучуудын бодлогын талаар авч үзэхдээ нийт гэр бүлийн асуудлын хүрээнд авч үздэг юм байна. Гэр бүл гэсэн өргөн цар хүрээтэй ойлголтоор асуудлыг авч тодорхой хөтөлбөрийг хүрээнд урт богино цаг хугацаанд хэрэгжүүлэн, амжилттай хэрэгжиж байгаа арга хэмжээнүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа туршлагаараа АНУ, Оросын Холбооны Улс, Франц, Швед, Солонгос улс бусдыгаа тэргүүлж байна.

Хөгжиж байгаа орнууд бусад орны туршлагыг хэрэгжүүлж байгаа боловч эдийн засгийн чадавх муу, тогтвортой хөгжлийн чиг хандлага нь бүрэн тодорхойлогдоогүй залуу гэр бүлийн асуудлыг цогцоор авч үзэх асуудал учир дутагдалтай байгаа юм байна.

Монгол улсын Засгийн газар, Улсын Их Хурлаас залуучуудын асуудлаар нэлээд арга хэмжээ авч байгаа боловч түүний хэрэгжилт, үр дүн нүдэнд харагдахуйц биш, зарим хөтөлбөрүүд үр дүн муутай, хэрэгжүүлэх явцдаа нийтийг хамарч чадаагүй, өргөн далайцтай байгаагүйг залуучуудын талаарх хийсэн судалгаа, саяхан Улаанбаатар хотноо 2013 оны 5-р сард Нийгмийн хамгааллын яамнаас зохион байгуулсан Залуучуудын чуулга уулзалтанд оролцогчийн хэлсэн үгнээс ойлгогдож байна.

Залуучуудын байгууллагуудын нэгдсэн үйл ажиллагаа, хамтын ажиллагаа залуучуудын хүсэж байгаа хэмжээнд хүрэхгүй учир дутагдалтай байгааг өөрчлөн шинэ бодлого, зарчим, харилцан ойлголцлын хүрээнд өөрчлөн зохион байгуулахыг залуучууд хүсэж байгаа юм байна. Залуучуудын тухай асуудлыг шийдвэрлэх, гэр бүлийн хууль бусад хууль тогтоомжуудад өөрчлөлт оруулахдаа олон нийтийн санал асуулга явуулах, эрдэмтэн судлаачдыг оролцуулах, Төрийн бус байгууллагуудын саналыг авах зэрэг нь амьдралд нийцсэн чухал шийдвэр гаргахад үр нөлөөтэй юм гэж үзлээ.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Америкийн NVER-гэр бүлийн амьдрал болосролын газрын сургалтын хөтөлбөр 2009 он
- Washington, DC 20202, www.lfap.ed.gov//
- БНХАУ-ын иргэний хууль, түүнд холбогдох хуулиудын эмхтгэл УБ хот, 2010 он.

- Бүгд Найрамдах Франц Улсын Үндсэн хууль УБ хот, 2005 он.
- Ми Гён Хосуудыг гэрлэлтэнд бэлтгэх хөтөлбөр 1997 он, Ким Ми Гёны гэрлэхээс өмнөх зөвлөлгө өгөх хөтөлбөр, 2005 он,
- Washington, DC 20202, www.lfap.ed.gov/
- www.portal-molodaya-semya.ru/
- Хүн ам орон сууцны 2010 оны улсын тооллого, сэдэвчилсэн судалгаа УБ хот, 2011 он
- Үндэсний статистикийн хороо монгол улсын хүн амын хэтийн тооцоо. УБ хот, 2008 он
- Т.Бүрэнжаргал. гэр бүлийн социологи. УБ хот, 2005 он.
- Монгол гэр бүлийн харилцааны өнөөгийн байдал сэдэвчилсэн судалгаа УБ хот, 2010 он.